
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 658.14/.17:334.716

Н. А. Марченко, к. е. н., доцент,
А. О. Деркач, магістрант**НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. В статті проведено аналіз показників фінансової стійкості господарюючих суб'єктів промисловості. Виконано розрахунок найбільш інформативних та значущих аналітичних коефіцієнтів, які відображають основні аспекти фінансової стійкості, і доведено нестабільність фінансового стану вітчизняних підприємств промисловості в сучасних умовах. Виявлено основні причини розбалансування фінансової стабільності у промисловості України. Надані пропозиції щодо зміцнення та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств.

Ключові слова: фінансова стійкість; фінансова стабільність; коефіцієнти фінансової стійкості; фінансова залежність; фінансова стабілізація.

Н. А. Марченко, к. э. н., доцент,
А. О. Деркач, магістрант**НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Аннотация. В статье проведен анализ показателей финансовой устойчивости хозяйствующих субъектов промышленности. Выполнен расчет наиболее информативных и значимых аналитических коэффициентов, отражающих основные аспекты финансовой устойчивости, и доказано нестабильность финансового состояния отечественных предприятий промышленности в современных условиях. Выявлены основные причины разбалансировки финансовой стабильности в промышленности Украины. Представлены предложения по укреплению и повышению финансовой устойчивости промышленных предприятий.

Ключевые слова: финансовая устойчивость; финансовая стабильность; коэффициенты финансовой устойчивости; финансовая зависимость; финансовая стабилизация.

N. A. Marchenko, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
A. O. Derkach, Undergraduate Student**THE DIRECTIONS FOR IMPROVING OF FINANCIAL STABILITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES**

Abstract. The paper analyzes economic indicators of financial stability of the industry. The calculation of the most informative and relevant analytical ratios that reflect key aspects of financial stability has been done and unstable financial condition of the domestic industrial enterprises in modern conditions has been proven. The basic reasons for imbalance financial stability in industry of Ukraine have been identified. The proposals to strengthen and improve the financial sustainability of enterprises have been suggested.

Keywords: Financial stability; financial stability ratios; financial dependence; financial stabilization.

Постановка проблеми. Аналіз фінансової стійкості будь якого суб'єкта господарювання є найважливішим етапом оцінки його фінансово-економічної діяльності, відображає результати його виробничого, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для ін-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

векторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за своїми поточними і довгостроковими зобов'язаннями та нарощувати свій економічний потенціал. Особливого значення підтримка фінансової стійкості окремих господарюючих суб'єктів набуває в умовах кризової економіки, в якій зараз перебуває наша держава. Недостатній рівень фінансової стійкості підприємств найчастіше зумовлює неплатоспроможність, надмірний – створення надлишкових запасів і резервів, що збільшує витрати на їхнє утримання, стримує темп розвитку господарюючих суб'єктів. Правильність підходів до кількісної оцінки фінансової стійкості дає змогу виявити причини фінансової дестабілізації, розробити та реалізовувати заходи щодо їх нейтралізації.

Загальний аналіз діяльності промислових підприємств проводився у працях Замули І. В. та Іваненко В. О.; дослідження інноваційного розвитку промислових підприємств – у працях Голубовської О. А.; оцінка фінансової результативності діяльності промислових підприємств – у працях Скалюк Р. В. та інші вчених. Але, недостатньо робіт з аналізу, спрямованого на виявлення фінансових проблем суб'єктів промисловості задля розробки системи оцінки платоспроможності та доцільності підтримки фінансової стійкості промислових підприємств в сучасних умовах.

Метою статті є аналіз фінансової стійкості промислових підприємств України та визначення напрямків її підвищення.

Виклад основного матеріалу. Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечення вільного маневрування грошовими коштами підприємств та ефективного їх використання, що сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

Управління фінансовою стійкістю є одним з основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві, необхідною передумовою стабільного розвитку підприємств. Фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси й витрати, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості [1].

На сьогодні дослідження даної теми досить актуальне саме на основі фінансового стану промислових підприємств з огляду на те, що лівова частка активів підприємств України припадає на промисловість, яка має вирішальний вплив на розвиток продуктивних сил та є основою індустріалізації економіки.

Промисловий комплекс України має потужну матеріально-технічну базу. Вартість основних засобів на 2015 рік становить 3 842 517 млн. грн., що майже в 2,4 рази більше, ніж їх вартість у 2012 році (1 603 646 млн. грн.) [3]. У промисловості зайнято понад 2,5 млн. працівників [6; 7], що складає 10% зайнятого населення України у 2015 році.

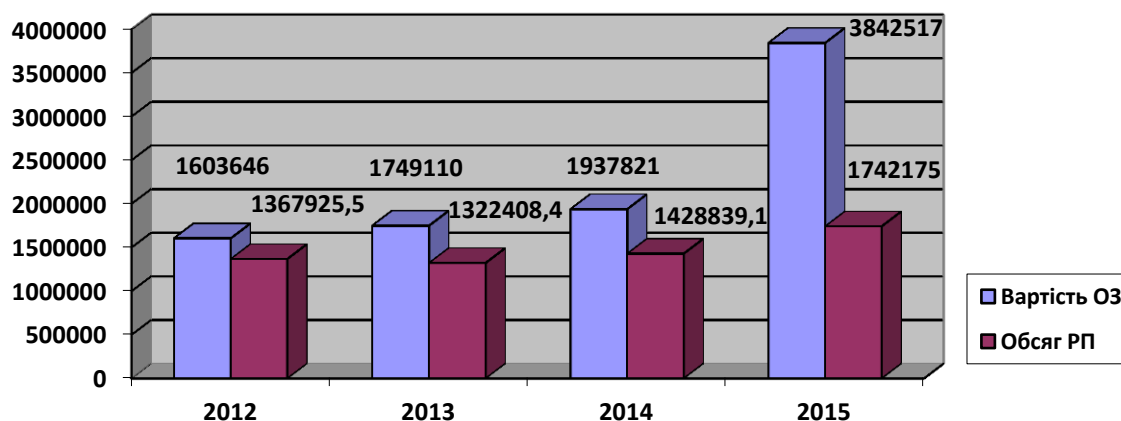


Рис. 1. Динаміка обсягів вартості основних засобів та реалізованої продукції промислових підприємств за 2012-2015 рр.*

*Побудовано авторами на основі даних джерел [3; 8].

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В структурі промисловості найвищу питому вагу займають чорна металургія, машинобудування, електроенергетика, хімічна та харчова промисловості. Станом на 2015 рік, 70,4% обсягу реалізованої промислової продукції припадало на продукцію добувної та переробної промисловості, 19,6% – на продукцію електроенергетики і водопостачання – 10% [8].

На сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох промислових підприємств істотно погіршилася. Основними чинниками цього є фінансово-економічна криза в Україні, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика. Нестабільність економічної ситуації в Україні зумовлює погіршення інвестиційного клімату в державі. Значний вплив на фінансову стійкість підприємств справляє також зовнішньоекономічна політика держави, яка охоплює експортну та імпорتنу політику, що повинно бути спрямованим на створення сприятливих умов для українських товаровиробників на внутрішньому та світовому ринку.

Подолати фінансову нестабільність вельми непросто: потрібен час та інвестиції. Для хронічно хворих підприємств, які втратили фінансову стійкість, будь-який негативний збіг обставин може призвести до фатальної розв'язки.

Процес фінансового оздоровлення починається з діагностики кризового стану та загрози банкрутства для підприємств, тобто досліджуються зовнішні та внутрішні кризові фактори. Взагалі процес діагностики проблем фінансової стійкості розглядається за структурно-логічною схемою, при використанні якої можна сформулювати необхідні висновки щодо виявлення ознак кризового стану підприємств, оцінку загрози його банкрутства та (або) подолання кризи. Для визначення наявного стану фінансової стійкості промислових підприємств пропонується провести аналіз факторів, які визначають її рівень.

Стійкість фінансового стану підприємств залежить від оптимальної структури джерел капіталу (від співвідношення власних і позикових коштів), від структури активів підприємств і, насамперед, від співвідношення основних і оборотних активів, а також від рівноваги активів і пасивів підприємств за функціональною ознакою. Показники, які характеризують фінансову стійкість підприємств наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників фінансової стійкості промислових підприємств в Україні 2012-2015 рр. *

| Показники | 2012 | | | 2013 | | 2014 | | 2015 | |
|-----------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------|------------------------------------|----------------|------------------------------------|----------------|------------------------------------|----------------|------------------------------------|
| | На початок року | На кінець року | Відхилення до попереднього періоду | На кінець року | Відхилення до попереднього періоду | На кінець року | Відхилення до попереднього періоду | На кінець року | Відхилення до попереднього періоду |
| Наявність постійного капіталу, млн. грн. | 28763,4 | 66978 | 38214,6 | 67997,1 | 1019,1 | (65827,2) | -133824,3 | (-82734) | -16906,8 |
| Загальна величина капіталу для формування запасів і затрат, млн. грн. | 665903,1 | 789530,3 | 123627,2 | 756309,7 | -33220,6 | 892632,2 | 136322,5 | 1075935 | 183302,8 |
| Коефіцієнт автономії | 0,364 | 0,396 | 0,032 | 0,411 | 0,015 | 0,258 | -0,153 | 0,225 | -0,033 |
| Коефіцієнт фінансової залежності | 2,749 | 2,527 | -0,222 | 2,431 | -0,096 | 3,870 | 1,439 | 4,45 | 0,58 |
| Коефіцієнт фінансового ризику | 0,435 | 1,032 | 0,597 | 0,979 | -0,053 | 1,840 | 0,861 | 2,362 | 0,522 |
| Коефіцієнт довготермінового залучення капіталу | 0,076 | 0,331 | 0,255 | 0,311 | -0,02 | 0,648 | 0,337 | 0,703 | 0,055 |
| Коефіцієнт маневрування власного капіталу | 0,051 | 0,096 | 0,045 | 0,097 | 0,001 | (-0,124) | -0,221 | (-0,169) | -0,045 |

*Розраховано авторами на основі даних джерел [9; 10; 11; 12].

Результатом попереднього аналізу є загальна оцінка фінансового стану підприємств за допомогою структури балансу промислових підприємств станом на 31 грудня 2012-2015 років. Виходячи з даних таблиці 1, можна констатувати той факт, що значення жодних показників усієї сукупності промислових підприємств не можна вважати достатніми. Це означає, що підпри-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ємства промисловості України залежать від кредиторів та зовнішнього фінансування, що безпосередньо загрожує їх стабільному розвитку.

Зниження показника перманентного капіталу зумовлює зменшення захищеності промислових підприємств, оскільки саме наявність власного оборотного капіталу дозволяє покривати збитки підприємств.

Найбільш узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок чи нестача джерел коштів для формування запасів і витрат. Даний показник збільшився в 2012-2015 роках на 61,9%, що є позитивним для підприємств.

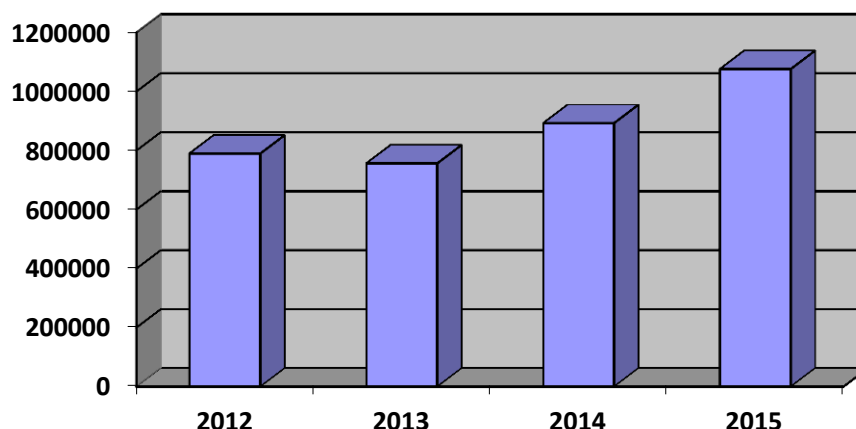


Рис. 2. Динаміка загальної величини капіталу для формування запасів і затрат 2012-2015 рр., млн. грн.*

*Побудовано авторами на основі таблиці 1.

При нестійкому фінансовому стані запаси формуються за рахунок усіх основних джерел їх формування: капіталізованих джерел (власного капіталу та довгострокових зобов'язань), і, навіть, за рахунок кредиторської заборгованості.

Одним з найважливіших показників, що характеризують фінансову стабільність підприємств, є його незалежність від позикових коштів – коефіцієнт автономії, який визначається відношенням частки власного капіталу до активів організації. Нормальне значення цього коефіцієнта оцінюється на рівні 0,5. Коефіцієнт показує частку власних коштів у загальному обсязі фінансування підприємств. Проведений аналіз довів, що коефіцієнт автономії протягом 2012-2015 років був меншим за рекомендоване значення. Це означає, що промислові підприємства України мають велику залежність від позикових джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансової залежності, є оберненим до попереднього, а тому значення коефіцієнта фінансової залежності у 2012-2015 роках відповідно поступово зростало з 2,749 по 4,450. Критичне значення цього показника становить 2. Високе значення даного показника свідчить про велику частку позикових коштів у фінансуванні підприємств і, відповідно, втрату фінансової незалежності.

Коефіцієнт фінансового ризику, показує співвідношення позикового і власного капіталу. Цей коефіцієнт дає найбільш загальну оцінку в фінансовій стійкості. Він має досить просту інтерпретацію: показує скільки позикових коштів припадає на кожен одиницю власних. Оптимальне значення даного коефіцієнта не повинно перевищувати 0,5. Критичне значення – 1. Зростання показника за 2012-2015 роки з 0,435 до 2,362 свідчить про збільшення залежності промислових підприємств від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Збільшення коефіцієнта довготермінового залучення капіталу в 2012-2015 роках з 0,076 до 0,703 свідчить про значне зростання необхідності залучення довгострокових джерел фінансування виробничого сектору економіки в умовах хронічної недостатності власних коштів.

Зменшення коефіцієнту маневрування власного капіталу в 2012 та 2015 роках з 0,051 до (-0,169) означає погіршення фінансового стану підприємств, оскільки підприємства мають гірші можливості фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності, проведення розрахунків з кредиторами.

В результаті проведеного аналізу нами доведено, що фінансовий стан підприємств промисловості є нестійким. Стабілізуючими методами в цій ситуації можуть бути: реалізація надлишкових запасів товарно-матеріальних цінностей, збільшення джерел власних коштів, додаткове залучення довгострокових позикових джерел.

Для покращення фінансового стану промислових підприємств України потрібне прийняття мір для зміцнення фінансової стійкості, необхідно враховуючи специфіку галузі та конкретні умови діяльності, розробити та здійснити комплекс заходів основним серед яких є, безумовно, досягнення прибутковості. Адже можливості оптимізації оборотного капіталу, скорочення капітальних вкладень, збільшення відстрочки платежів та інші рано чи пізно вичерпаються. І лише стабільно зростаючий та достатньо високий рівень рентабельності надає підприємствам реальні можливості по зміцненню свого фінансового становища та впевненого розвитку.

В умовах складної фінансово-економічної ситуації в Україні, яка пов'язана з зовнішніми глобальними проблемами та внутрішньою складною соціально-економічною ситуацією, промисловим підприємствам необхідно вжити усіх можливих заходів щодо стабілізації фінансово-господарської діяльності. З цією метою доцільно рекомендувати:

- проводити постійний моніторинг та оперативний аналіз показників фінансового стану підприємств з урахуванням галузевих особливостей;
- удосконалити та стабілізувати фінансове та податкове законодавство;
- надати можливість використання пільгових кредитів для стратегічних підприємств промислового сектору;
- удосконалювати інформаційно-методичне забезпечення аналізу та форми фінансової звітності, що дозволить підвищити аналітичні можливості та реальність оцінки майна;
- адаптувати закордонні методики аналізу фінансового стану та загрози фінансових ризиків до практики господарювання суб'єктів національного господарства;
- впроваджувати міжнародні стандарти обліку;
- використовувати не тільки ретроспективний, а й перспективний аналіз фінансового стану на основі проєктованих (прогнозованих) форм фінансової звітності.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що необхідною умовою успішного функціонування підприємств є постійна розробка методів адаптації діяльності промислових підприємств до умов зовнішнього середовища, яке є несприятливим в теперішній час з метою підвищення фінансової стійкості підприємств. Фінансовим менеджерам господарюючих суб'єктів промисловості за допомогою сучасних методів аналізу необхідно виявляти слабкі сторони в управлінні фінансовою діяльністю підприємств та розробляти напрямки їх усунення.

Література

1. Аналіз фінансової стійкості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studopedia.org/10-143270.html>.
2. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навчально-методичний посібник / О. Я. Базилінська. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 328 с.
3. Вартість основних засобів України за видами економічної діяльності у 2000-2015 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/ibd/vozed/vozed_u.htm.
4. Донченко, Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємств / Т. В. Донченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – № 1. – Т. 1. – С. 23-27.
5. Загальна характеристика промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrmap.su/uk-g9/912.html>, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Кількість найманих працівників суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/osp/knp/knp_u/knp_u12.htm.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

7. Кількість найманих працівників суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/knp/knp_u/knp_u15.htm.
8. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності¹ у 2010-2015 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/_u15.htm.
9. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_12_u.htm.
10. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_13_u.htm.
11. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_14_u.htm.
12. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_15_u.htm.

References

1. Analiz finansovoi stiiokosti [Analysis of financial stability]. – Retrieved from : <http://studopedia.org/10-143270.html> [in Ukrainian].
2. Bazilinska, O. Ya. (2014). Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka [Financial Analysis: Theory and Practice]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury – Center of educational literature. [in Ukrainian].
3. Vartist osnovnykh zasobiv Ukrainy za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2000-2015 rokakh [The cost of fixed assets in Ukraine by economic activity in 2000-2015 years]. – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ-2011/ibd/vozed/vozed_u.htm [in Ukrainian].
4. Donchenko, T. V. (2013). Teoretychni osnovy formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu stiiokistiu pidpriemstv [Theoretical bases of formation of the management mechanism of enterprises financial stability]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytsky National University, № 1, Vol. 1, pp. 23-27 [in Ukrainian].
5. Zahalna kharakterystyka promyslovosti Ukrainy [General characteristics of the industry of Ukraine]. – Retrieved from: <http://ukrmap.su/uk-g9/912.html>, <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
6. Kilkist naimanykh pratsivnykiv subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2012 rotsi [Number of employees of business entities by economic activities in 2012]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/osp/knp/knp_u/knp_u12.htm [in Ukrainian].
7. Kilkist naimanykh pratsivnykiv subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2015 rotsi [Number of employees of business entities by economic activities in 2015]. – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/knp/knp_u/knp_u15.htm [in Ukrainian].
8. The volume of implemented industrial products (goods and services) by economic activity in 2010-2015 – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/_u15.htm [in Ukrainian].
9. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2012 roku [Enterprise balance structure by economic activities as of December 31, 2012]. – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_12_u.htm [in Ukrainian].
10. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2013 roku [Enterprise balance structure by economic activities as of December 31, 2012]. – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_13_u.htm [in Ukrainian].
11. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2014 roku [Enterprise balance structure by economic activities as of December 31, 2014]. – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_14_u.htm [in Ukrainian].
12. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2015 roku [Enterprise balance structure by economic activities as of December 31, 2015]. – Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_15_u.htm [in Ukrainian].

Надійшла 10.08.2016